

vtis o znanstveni vrednosti te knjige, ki je lep prispevek k češki in slovanski stilistiki. Češkim uporabnikom, posebno študentom in učiteljem, je pač povsem nenadomestljiv pripomoček pri študiju.

Tomo Korošec

Filozofska fakulteta, Ljubljana

FRANCE BEVK, SUNDUK S SEREBROM

Sunduk s srebrom je naslov knjige, v kateri je prevedeno iz slovenščine v ruščino pet Bevkovih povesti: *Bridka ljubezen* (Gor'kaja ljubov'), *Hiša v strugi* (Dom v uščel'e), *Srebrniki* (Sunduk s srebrom), *Tuje dete* (Čužoj rebenok), *Mati* (Mat') in novela *Težka pot* (Tjažkij šag). Prevod je izšel pri »Izdatel'stvo Hudožestvennaja literatura, Moskva 1971«. Prevajalci so več ali manj znani ruski slovenisti iz Moskve in Leningrada. *Bridko ljubezen* je prevedla M. Ryžova, *Hiša v strugi*, *Tuje dete* in povest *Mati* I. Makarovskaja, *Srebrnike* E. Rjabova, *Težko pot* pa È. Baručeva. Knjiga ima lepo napisan uvod izpod peresa prevajalke Maje Ryžove. Uvod govori na splošno o Bevkovem delu, nekoliko več o prevedenih povestih, posebej pa velja pohvaliti tiste stavke, ki govorijo o Bevku kot borcu za slovensko narodno enotnost na skrajnem Zahodu slovanskega sveta. Izbor povesti je priskrbel E. Rjabova. V glavnem gre za Bevkove povesti 30-ih let, izjema je le *Težka pot*, vzeta iz zbirke *novel Krivi računi*.

Če bi ocenjeval prevod kot neodvisno delo, bi smel reči, da je odličen. V ruščini se bere gladko z vidika jezikovne in literarne tradicije. Bralec izvirnika ne pozna, zato besedilo sprejme takšno, kot je. Mene zanima prevod v primerjavi z izvirnikom. Umetniško najmočnejše sta prevedeni povesti *Srebrniki* in *Bridka ljubezen*.

Prevajalka *Srebrnikov* je opazila, da gre pri Bevku za prepletanje več jezikovnih plasti. S presenetljivo natančnostjo nahaja za slovenske stilno opazne pojme najrazličnejše ruske izraze in sinonime, npr. *kamra* — *kladovka* (306—221);¹ *zaničev* — *nekudyšnyj* (315—230); *okrogel denar* — *meločiška* (317—232); *zafrcati* — *prokutit'* (319—234); *zaluska'i* — *promota'* (319—234); *rajska vrata* — *rajskie vrata* (316—231); *jezikati* — *vslast' pozloslovit'* (327—241); *krčma* — *korčma* (329—243); *sramotiti* — *sramit'* (341—254); *malo* — *čutočku* (356—269); *podmetnica* — *strapnja* (357—269); *godrnjati* — *perečit'* (357—269); *zategla in otožna pesem* — *razdol'naja i pečal'naja pesnja* (359—279); *tího* — *tihon'ko* (366—278); *danes* — *nynče* (371—283); *razuzdana pojedina* — *obžorstvo* (383—295); *pohajkovati* — *lodyrničat'* (388—299); »*vreči*« — *izgovoriti* — *brjaknuť* (393—304); *bajta* je pri Rjabovi lahko *xalupa* (394—305), *xibarka* (430—339), *razvaljuxa* (380—292) in *lačuga* (405—316); *omotica* — *zatmenie* (413—323);

¹ Prva številka pomeni slovenski tekst, druga ruski. Citiram iz naslednjih knjig F. Bevka: *Srebrniki*, Izbrani spisi (dalje IS) IV, Ljubljana 1955; *Bridka ljubezen*, IS II, Lj. 1952; *Hiša v strugi*, IS II, Lj. 1952; *Tuje dete*, IS III, Lj. 1953; *Mati*, IS VII, Lj. 1959; *Krivi računi*, Koper 1956; *Sunduk s srebrom*, Moskva 1971.

dotrpeti — *otmučit'sja* (428—537); *oditi po svetu* — *pustiť'sja po belu svetu* (435—541); *srepeti* — *vozzriť'sja* (439—547); *vsakdanje* — *budnično* (440—548); *mali kupček denarja* — *malaja tolika deneg* (441—549); *denar* — *den'žon'ki* (444—553). *To vam je žverca* — *Eto su ščij olux* (459—547); *Malo prida sem, res...* — *Ja xot' i ne bog vest' kakoj čelovek* (440—548). *Lej, lej...* — *Von ono čto* (432—540).

Navedene ruske besede se rabijo v pogovornem jeziku. V slovarju Ožegova imajo kvalifikator »razg.«. Beseda *lačuga* je po Dalju čuvaška in znana v nekaterih ruskih dialektih. V ruskem jeziku Bevkovih junakov in v jeziku avtorja samega je precej prostaških izrazov, značilnih za pogovorni jezik nižje vrste. Slovenski nevtralni pojem *hlače* prevaja s *porty* (310—226), *živina* je *skotina* (313—228); *šivati* — *lotaf'*, *rootar* — *nedotěpa* (341—254); *gledati* — *glazet'* (358—271); *pisan dolenjc* — *pestraja ispodnica* (360—272); *lajnati* — *šlat'sja* (380—291); *zmerjati* — *xajat'* (452—540); *sesesti se* — *pljuxnuť'sja* (437—345); *zavrženec* — *zabuldyga* (458—546). *Poznal je njeno nagnjenost na denar* — *On znal, čto ona oxoča do deneg* (398—509); *Poplačam ti za tvoj dolgi jezik* — *Otluplju tebja za tvoj dlennyj jazyk* (439—547). Nemalo je v ruskem prevodu zastarelih in stilno privedignjenih izrazov, npr. *mrko čelo* — *xmuroe čelo* (307—222); *domači* — *domočadcy* (383—295, 303); *otrok* — *ditja* (452—540). Mestoma prevajalka jezik hote arhaizira in uporablja izraze, ki jih pri Bevku ni (*stražduščaja Mar'janca* — 267, *jastva* — 295...).

Prevajalka uporablja nekatera jezikovna sredstva, ki so značilna za pravljčni jezik. V ruskih ljudskih in umetnih pravljičah še srečamo pogojne zastarele veznike, ljudska rekla, dialektizme in ritmično ubrane stavke. Veliko tega uporablja tudi sam Bevk v originalu: *če* — *koli* (355—267); *saj ko* — *kaby* (363—275)... *Nato je začela žeti smrt* — *Potom ix načinala kosit' smert'* (307—222). *Nuj, strup, od Marjance pojenjaj* — *Proč'*, *jad, od Mar'jancy nazad* (354—267). *Pravijo, da se valja v denarju* — *Deneg u nego kury ne kljajut* (358—270)... *Grem že v platišče* — *Menja už v dugo sognulo* (363—275); *biti priklenjen k peči* — *sidnem prosidet'* (312—227); *nič vedeti* — *ničevošēn'ki ne znal'* (342—255). Morda je še najbližje k podčrtani besedi tversko *ničevohon'ko*. *Ko žebli v bosu nogi* — *kak goozdju v pjatke* (437—345); *zaluskati denar* — *pustiť den'gi na veter* (393—304)...

Iz navedenega gradiva lahko zaključimo, da je prevajalka nekatere slovenske stilno nevtralne besede in frazeologeme približala ljudskemu izrazu. Vprašanje pa je, kako prevajati slovenske dialektizme. Najenostavneje jih je prevesti z ustreznimi ruskimi. Tokrat je vzela za dialektizme izraze iz pogovornega jezika. Najvažnejše pa je, da je ostala pri prevajanju zvesta Bevkovi vsebini, tako da je podala Bevkovo ljudsko povest z ruskim »ljudskim« jezikom. Vsebinskih in jezikovnih lapsusov v prevodu ni opaziti.

Na žalost ne morem tega reči o drugih prevodih; pri tem se zavedam, da je lahko najti napake pri sicer dobrih prevajalcih. Lepše bi bilo, ko bi takih slučajnosti ne bilo. Ene in iste napake se ponavljajo večkrat. Napake nastajajo zlasti zato, ker prevajalke ne poznajo leksike slovenskega jezika ali pa se niso dovolj poglobile v kontekst. Zaradi teh napak je Bevkovo delo precej okrnjeno.

Maja Ryzova ni razumela slovenske dialektične besede *zoon* (tj. *fara*), zato jo je prevedla s *selo* (tj. *vas*) (278—12), ustrežnejše je rus. *prihod*; *bežno* prevaja z *bystro* (279—14), lepše je *beglo*, *mimolétno*; *senožet* — *lug* (285—17), izraz je preveč splošen, v slovenskem smislu bi bilo po rusko *senokos*, *pokos*. Deležnik *prepaden* (tj. *potrt*) nepravilno prevede: »*Jakec pa je bil prepaden*« — »*A Jakec perepugalsja*« (288—21). Jakec se po Bevku ni *prestrašil*. Privedniški del povedka bi lahko prevedla z izrazi: *podaplennyj*, *udručennyj*, *unylyj*, *grustnyj*, *pečal'nyj*. *Kočo* prevede z *dom* (289—25). V Srebrnikih so za ta pojem štirje izrazi, druge prevajalke še uporabljajo *xizino* in *izbuško*. Besede *krivek*, *krajec* pri klobuku, prevajalka ni razumela, zato jo je prevedla kot *perje* za klobukom: »*Še tedaj je smel nositi svoje krivke le ponižno, dasi so jih nekateri nosili na dva kraja, izzivajoče na boj*« (293): »*No i posle ètogo per'ja na šljape Jakeca smirenno podragivali, togda kak u drugix parnej oni razvevalis' tak derzko, budto vyzypali na draku*« (26). *Redanice sena* prevaja kot *požuxlaja trava* (tj. *posušena*) — (299—32). Podobnega je še več.

I. *Makarovska* v povesti *Hiša v strugi* dosledno prevaja *moški* z *mužik* (180—135), če že gre za kmeta, bi morebiti lahko ostala beseda *krestjanin*. *Mužik* ima arhaičen prizvok. Za sinoči uporablja novgorodski (narečni) prislov *večor* (181—136); za *skrivno pisavo* ima *ieroglify* (181—136), na drugem mestu uporablja *tajstvennyje pišmeny*, kar se mi zdi pravilneje (136). Enači *javor* in *klen*, ne glede na to, da poznajo *javor* tudi Rusi (182—136). Izpustila je pridevnik *hrastov*: *hrastvo štor* — *pen'* (185—139), lahko bi dodala *dubovyj*. *Strmo skalo* je prevedla s *trebušasto*: *strma skala* — *puzataja skala* (186—140); *močna kakor gajd* — *mogučaja*, *kak dub* (187—141), rus. bi ustrezalo *mogučaja kak ispolin*. Ker ni razumela slovenske besede *trg*, jo je prevedla z *vasjo* oziroma s *tržiščem*: »*Še redkeje je kdo pogledal v trg, v mesto skoraj nikoli*« (189): »*Ešče reže bypali na bazare v sele, a už v gorode počti nikogda*« (143). Lahko bi rekla *mestečko*, kot Rusi govore naseljem, podobnim trgu. *Drobtinice (kruha)* je prevedla s *prekajenim mesom*. Iz njenega stavka ne zveni tista revščina, ki jo podaja Bevk: »*Suhe drobtinice, zelena sirotka, krompir in zelje so jim komaj težili lakoto zimskih dni*« (189): »*Kopčennoe mjaso, kartoška i kapusta edva utoljali golod v zimnie dni*« (143) — (od prekajenega mesa, krompirja in zelja se človek nasiti ne samo pozimi). Pravilneje bi bilo *suhie kroški (xleba) i syvorotka...* *Časopis* — *časnik* je predstavila s *farni duhovnik*: »*Časnik jim je bil skoraj neznan*« (189): »*Prixodskogo svjaščénika oni edva znali v lico*« (143). *Koš* prevaja s *torbo (kotomka)*, 190—144). Ni razumela glagola *uživati*, razlaga si ga s hrv. *užiti*, tj. *zoženati*: »*Samotno pot skozi sofesko sta zavlačevala v neskončnost, užila slednjo minuto*« (191): »*Pustynnaja doroga v tesnine tjanulas' i tjanulas', sužajas' s každym šagom*« (145). Napačno pojmuje glagol *muditi se* in ga prevede s *kvar-tiroval'* (tj. *stanovati*) (197—151). Seveda bi lahko še naštevali.

Tuje dete je prevedla ista prevajalka z nekaj spodrseljaji. *Mrliča* prevaja s *prividenie* (tj. *privoid*, 430—355). Če bi se poglobila v kontekst, bi bilo boljše rabiti izraz *mrtvec* ali *pokojniki*. Transformacija teksta je sicer dovoljena, včasih prevodu koristi, lahko pa mu tudi škodi. Pri naslednjem primeru gre verjetno za politično pogojenost. Gledano z ruskega zornega kota je lahko razumeti, zakaj je izpustila pridevnik *ruski* in zvezo *ko zder, ki pije kri*: »*Razcapan je*

kot kak ruski berač« (431): »Ves' v otrep'jax, kak niščij (356). »Ostala (je) le velika Sibirija, otožna in strašna ko zver, ki pije kri« (441): »...ostalas' odna ogromnaja Sibir', pečal'naja i strašnaja« (365). — Leksikalna homonimija jo je privedla k napaki. Slov. rožice niso rus. rožički (tj. vrtnice), ampak cvetki (434—359), enako napako srečamo še na str. 436. Podporo — podspor'e (435—359), ki jo je Meta dobivala od države, prevajalka ne razume. Prevod govori, da je dobivala podporo — denar od igrač, ki jih je izdeloval slaboumni Francelj. Prejšnji dan spremeni v ta dan: »Bil je utrujen od prejšnjega dne (442)«: »On ustal i ot èlogo dnja« (366). Slov. tolmun (458) prevede opisno kot voda na bol'šoj glubine (380). Isti smisel kot v slovenščini bi se dal zajeti z rus. omut.

Marsikaj neuspelega je tudi v povesti Mati.

É. Barutčevo je zavedla v noveli Težka pot homonimija slov. prislova hudo in rus. pridevnika xudoj, tj. slab, mršav. Hudo se spremeniti ne pomeni izmenišja k xudšemu (18—449). Iterativnost glagolskega dejanja ni podana v stavku: »Zidor je nekatero noč odhajal« (19): »Odnaždy noč'ju Zidor tixu v yšel iz domu« (451).

Vse prevajalke so večino fraz, ki jih je zaslediti v tekstu (z izjemo že omenjene) lepo prestavile v ruščino. Dostikrat so Bevkovo nefrazeološko gradivo frazeologizirale, tisto, kar je enako v obeh jezikih, so pustile: biti iz mesa in krvi — (byť) iz ploti i krvi (Bridka ljubezen, str. 288—22); »Potem pa nič!« — »S menja vzjatki gladki« (Bridka ljubezen, str. 306—39); »Počasi je razmišlil in ni bilo mogoče drugače, začel je najenostavneje« — »Vremja šlo, i, kogda molčat' bol'she bylo nel'zja, on vzjal byka za roga« (Bridka ljubezen, str. 317—49); »Prišla bo zima, ko doma ne bo dela, tedaj bosta lačna gledala skozi okno!«: »Nastupila zima, v derevne raboty ne najti, vot i kladi zuby na polku« (Bridka ljubezen, str. 355—85); »Če bi dobila takega moža, da bi ne bilo treba nič delati«: »Kaby ne kaby, tak i my b byli cari« (Hiša v strugi, str. 187—141); »Po svetu je hodil, delj je..., kot se že reče, kot si ti videl«: »Šatalsja po svetu, byval, kak govoritsja, tam, kuda Makar teljat ne gonjal« (Srebrniki, str. 382—293). Slov. fraza rasti ko konoplja pa je prevedena kar s Puškinovim verzom rasti nepodnjam, a po časam (Srebrniki, str. 348—261).

Prevajalke so slovensko sintakso prilagodile ruski. Včasih so izpuščeni celi stavki in posamezni stavčni členi, tako da medstavčni odnosi niso enaki slovenskim, npr.: »Stresla se je pred vsakim tujcem, ki jo je premeril s predirnim pogledom. Vznemiril jo je vsak nenavaden ropot v hiši. Če sta se dva človeka šepetaje menila na cesti, se je stresla«: »Ona drožala pered každyd nezna-komyd čelovekom, okidyvavšim ee vnimatel'nyd vzgljadom, pugalas' každydgo neožidannogo šuma v dome, vzdragivala, u videv na ulice duhd razgovarivajuščix vpolgolosa ljudej« (Mati, str. 250—401). Prevelika stavčna veriga je v škodo Bevkovemu načinu pripovedovanja. Tako dolgi zloženi stavki s tvorno preteklimi deležniki (okidyvavšim, uvidev) sodijo v drug stil, Bevkovemu jeziku dajejo suhoparno oznako knjižnosti, ne ljudskosti. Bevkov stavek tudi vsebinsko razširijo in dodajajo misli, ki jih pri Bevku ni. Na Jakecu se v ruskem prevodu ne zgrinja toliko temnih oblakov kot v originalu: »V hrepenenju po nedosegljivem cilju je imel nekaj skupnega z bebcu in otroki«: »V ego strem-

lenii k nedostižimoj celi v samom dele byla kakaja-to detskaja bezogljadnost' (Bridka ljubezen, str. 294—28); »Tedaj ji je ponudil desnico. Oprijela se je, da ni padla: »Adolf protjanul ej ruku, slovno priglašal na tance« (Bridka ljubezen, str. 369—98). Menim, da tako dinamično prevajanje ne more škodovati prevodu, kaj drugega je, kot sem zgoraj omenil, izpuščanje stavkov. V celotnem prevodu (463 strani) je izpuščenih 69 stavkov, verjetno jih je še več, manj ne. Najbolj je zaradi tega prizadeta novela Težka pot, v kateri manjka kar 46 najrazličnejših stavkov. V povestih Bridka ljubezen in Tuje dete manjka eden, v Srebrnikih dva, v Hiši v strugi osem in v povesti Mati enajst. Kot primer bom navedel samo po en stavek iz vsake povesti:

»Ustavil se je sredi izbe« (Bridka ljubezen, str. 306). — »Starcu pa je bila tedaj vsa beda sinovega koraka tako živo pred očmi, da je planil, kakor da mu kdo meri nož na vrat« (Hiša v strugi, str. 213). — »Stopil je na hišni prag, da se osveži, ker ga je mučil zaspanec« (Srebrniki, str. 322). — »Dolgo ni rekla nobene« (Tuje dete, str. 433). — »Molčala sta v zadregi, kakor da si nimata ničesar povedati, četudi se že več let nista videla« (Mati, str. 235).

Vprašujem se, kje so vzroki, da je novela Težka pot tako spremenjena. Če bi ne bilo omenjeno v spremni besedi, da je novela vzeta iz zbirke Krivi računi, bi pomislil, da jo je pisatelj sam predelal. Prevajalka je izpustila skoraj celo stran, polovico dvaindvajsete in triindvajsete. Prevajalka omenja mesto Gorico, ki je sicer v originalnem tekstu ni. Na ta način lahko ruski bralec tem bolj razume besede iz uvoda, češ da se v Bevkovi prozi čuti dihanje toplega Jadranskega morja. S posebej dolgim vložkom slika prevajalka junakinjo Malko in njen duhovni boj, povezan s prebujajočo se slovensko narodno zavestjo v obdobju fašizacije slovenskega Primorja.

Prevajalko so zajele Bevkove stilne prvine, če pa ima ta in ona kako smiselno napako, še ni najhujše. Prepričan sem, da ruski bralec ob prebiranju Bevkovih povesti lahko dobi skorajda podoben vtis kot Slovenec ob originalu. Nekatere ruske besede, tako zapisane, kot so, odstopajo od veljavnega ruskega pravopisa, pa se zato mestoma bolj približujejo ljudskemu jeziku kot original sam. Res je, da Bevk uporablja precej lokalizmov (*zgrabek, zvon, sprejov...*), res pa je, da je zato tudi marsikatera ruska beseda (*lačuga, užo, goozdju...*) pokrajinsko (oblastno) pogojena. Prevajalke imajo bogat besedni zaklad. V ruščini *bajta* ni samo *bajta*, temveč je lahko *xizina, lačuga, razvaljuxa...* Povest Srebrniki in Bridka ljubezen dajeta vtis originala. Bevkov realistični oris, naturalistična faktografija, ekspresionistična izraznost, elementi pravičnosti in mestoma religiozni klišeji so prisotni v prevodu. Od umetniškega prevoda zahtevamo, da bi poustvaril ne samo avtorjeve like in misli, marveč tudi shemo sižeja, avtorjev literarni prijem, njegov stil.² Prevajalka Težke poti je dala Bevku svoj lasten stil in je pisateljevo osebnost spremenila v svojo lastno.

Jurij Rojs

Pedagoška gimnazija Celje

² O tem govori Kornej Čukovskij v knjigi Vysokoe Iskusstvo, Moskva 1968.